

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و برزنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

نویسنده: الکساندر سوارانک
برگردان: م. قربانی
۱۶ اپریل ۲۰۲۴

آیا ترکیه دوست روسیه است یا دشمن؟ شریک است یا رقیب؟



به دلیل ماهیت منافع متضاد و «تغییرات در جهت باد» در عرض جغرافیای سیاسی (شرایط جغرافیائی)، نمی‌توان انتظار داشت روابط بین کشورها ماندگار بماند، (به ویژه میان کشورهای که دارای گذشته امپراتوری هستند). از این نظر ترکیه و روسیه نمونه‌ای از هر دو نوع رویکرد هستند، هم‌گرا و واگرا. طبعاً، چنین تغییری عمدتاً از سوی وضعیت عینی دولت روسیه تعیین می‌شود. اگر روسیه از خود قدرت نشان دهد، ترکیه سعی می‌کند با شگردهای خود منافعی به دست آورد. اگر کرملین قدرت خود را از دست بدهد، آک سَرای (کاخ سفید)، می‌کوشد آنرا در اتحاد با دشمنان اصلی ما در غرب به انجام برساند. همیشه همین‌طور بوده است، حالا هم همین‌طور است.

روسیه سه بار دست دوستی و مشارکت به سوی ترکیه دراز کرده است: نیمه اول قرن ۱۹ (۱۸۳۳-۱۸۴۱)، قرن ۲۰ (۱۹۲۳-۱۹۱۸)، قرن ۲۱ (از ۲۰۰۴- تا به حال). دوبار دوستی ما خیلی دوام نداشت، زیرا ترک‌ها اتحاد با بریتانیا را ترجیح دادند و چشم‌انداز مشارکت پایدار با روسیه و اتحاد شوروی را از بین بردند. به نظر می‌رسید که در قرن جدید (پوتین و اردوغان) بستر اقتصادی محکمی برای این دو کشور مهم در اوراسیا ایجاد کردند و عملگرایی فراتر از منافع احساسات بدخواهی عثمانی و هیبت انگلوساکسون‌ها بود.

باید اذعان داشت که ترک‌ها و روس‌ها وارثان امپراتوری هستند و هر دو ملت‌های بزرگی باقی می‌مانند. نه ترک‌ها و نه روس‌ها برتری یکی بر دیگری را نمی‌پذیرند، بلکه هر یک به دنبال احیای نفوذ خود در سرزمین‌های مهم استراتژیک پسا-امپراتوری و قطب سلطه ژئوپلیتیک خود هستند. همه این‌ها بحث ظرفیت و قدرت کشور است. در

روسیه بسیاری از کارشناسان (مانند سرگی لاتیشف) استدلال می‌کنند که ترکیه ظاهراً مدرن ظرفیت اجرای جاهطلبی کینه‌توزانه خود در ساخت‌وساز امپراتوری نو عثمانی شرقی را بر مبنای طرح‌های دکترین عثمانی‌گرایی جدید و نو پان تورانیزم ندارد. به طور اخص، انقره برای انرژی (به ویژه گاز، نفت و سوخت هسته‌ای)، گردشگری روسیه، بازار روسیه برای محصولات کشاورزی و کالاهای مصرفی نساجی، به روسیه وابسته است. قابلیت سیستم اس ۴۰۰ ترایمف سام روسیه از آسمان ترکیه عضو ناتو محافظت می‌کند. به علاوه، سازندگان تجهیزات نظامی روسی، به گفته آندره بواروف، کنسول روسی در استانبول، اکنون در حال توسعه همکاری تجاری و فنی با ترک‌ها در نهانی کردن اولین جت جنگنده نسل پنجم کان ترکیه هستند. افزون بر این، روسیه علاوه بر اقتصاد، سطح نسبتاً بالایی از مشارکت را با ترکیه در زمینه سیاست منطقه‌ای در غرب آسیا، قفقاز جنوبی و آسیای مرکزی (سوریه، ناگورنی قره‌باغ، ترکیه و جمهوری‌های پسا-شوروی) دارد. «مواضع نرم» مسکو، به انقره اجازه داد تا در آذربایجان «جای پائی» ایجاد کند، «بیانیه شوشا»ی معروف را در مورد اتحاد ستراتیژیک امضاء کند و سازمان کشورهای ترک‌زبان (اوتی‌سی) را به عنوان مبنای برای یکپارچگی ژئوپلیتیکی و ژئواقتصادی توران در آینده ایجاد کند. آیا این سیاست روسیه را باید سازش ضعیف، یا اجبار به ترکیه تلقی کرد؟ یا آن را به حساب صبر معروف روسی گذاشت که به دوستان ترک فرصت و زمان می‌دهند؟

لذا، شاید بهتر باشد به روش برد - برد برای دو طرف معامله نگاه کنیم و تسلیم تضادهای متضاد نشویم. این نتیجه‌گیری بدون تردید منصفانه است. اما یک ترک مانند یک روس استدلال نمی‌کند. امروز نمی‌توان کاملاً با این نظر موافق بود که فرضاً ترکیه ضعیف است، که توانایی لازم برای اجرای پروژه توران را ندارد و همه چیز به عوامل خارجی (از جمله روسیه) بستگی دارد. واقعیت‌های چندی وجود دارد که باید در نظر گرفت:

نخست، این‌که همه چیز در جریان است و همه چیز در حال دگرگونی است.

دوم، ترکیه تنها در حال ارائه خدمات نیست، بلکه در واقع سیاست انرژی خود را متنوع می‌کند. به ویژه در سال ۲۰۲۳، انقره بیش‌تر گاز خود را از الجزایر (یک میلیارد دلار)، امریکا (۶۴۸ میلیون دلار) وارد کرد، در حالی‌که روسیه با (۳۴۸ میلیون دلار) در جایگاه سوم قرار داشت.

سوم، ترکیه برای نخستین بار در تاریخ خود با هزینه و سرمایه‌گذاری روسیه در حال ساخت نیروگاه برق هسته‌ای آق قویو (بر مبنای اصل «پرداخت-ساخت-راه‌اندازی») است، و انتظار می‌رود دومین نیروگاه خود را در شهر سینوپ، مطابق با همان طراحی، که امیدوار است ترکیه را از یک وارد کننده برق به یک صادر کننده برق تبدیل سازد و به توسعه خود ادامه دهد، ایجاد کند.

چهارم، ترکیه بین امریکا، روسیه و چین مانور می‌دهد، مجتمع نظامی صنعتی خود را در غرب آسیا، قفقاز جنوبی و آسیای مرکزی گسترش می‌دهد، و به چند کشور (از جمله اعضای سی‌اس‌تی‌او، قزاقستان و قرقیزستان)، اسلحه صادر می‌کند، ناگفته نماند که این، رژیم کثیف را نیز شامل می‌شود.

پنجم، ترکیه مشتاق ایجاد پروژه توران با دسترسی به ترکستان تاریخی غربی (روسیه) و شرقی (چین) است و قصد دارد از جاده زنگزور در ارمنستان به عنوان گذرگاه اصلی ارتباط پان ترکیسم با تشکیل بازار مشترک توران استفاده کند.

ششم، نمی‌توان گفت که آذربایجان، قزاقستان، ترکمنستان و ازبیکستان شرکای ضعیف ترکیه هستند، زیرا نه تنها از نظر قرابت قومی فرهنگی و معنوی، بلکه از نظر منابع ستراتیژیک و ارتباطات به هم مرتبط هستند. علاوه بر این، آن‌ها با هم (از جمله قرقیزستان) تقریباً جمعیت ۱۴۸ میلیون نفری را تشکیل می‌دهند.

متأسفانه سایه انگلیس و اقتدار امریکا در پس این نقشه‌های ترکیه دیده می‌شود، که منطق «بازی بزرگ» را به امید تضعیف فدراسیون روسیه و مجبور کردن آن به خروج از فضای پسا-شوروی و ایجاد شکاف ستراتیژیک بین فدراسیون روسیه، جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران، ادامه می‌دهند.

با آغاز عملیات ویژه نظامی در اوکراین، روسیه به دلیل مشارکت سودمند اقتصادی و تجاری دوجانبه و تعامل موفق در میدان سوریه و قره‌باغ، امیدهای ویژه‌ای به حفظ مشارکت با ترکیه بسته بود. انقره مسیری مستقل از غرب نشان داد، مدت‌ها تلاش کرد با دور زدن سازمان ملل به تحریم ضدروسی نپیوندد، موضع رسمی میانجیگری بین طرف‌های درگیر اتخاذ کرد که با مذاکرات استانبول بین مسکو و کنیف آغاز شد و تبادل اسراء را تسهیل کرد، و به «معامله غلات» خوبی دست یافت. همه این‌ها به ترکیه اجازه داد تا به آذربایجان برای دستیابی به موفقیت‌های جدید در قره‌باغ و نیز برای گرفتن قرارداد مساعد جدید از روسیه (مثلاً پروژه‌های گاز و ساخت نیروگاه هسته‌ای سینوپ) کمک کند و اکنون ترک‌ها تلاش می‌کنند برای یک سیاست قیمت‌گذاری مطلوب برای گاز با روسیه چانه بزنند و بر احداث یک خط لوله جدید گاز در سراسر حوزه کاسپین برای دسترسی به گاز ترکمنستان و قزاقستان اصرار می‌ورزند. در سوریه تلاش‌های درازمدت برای مذاکره در جهت نزدیک شدن مواضع انقره و دمشق هنوز ناکام مانده است، چون ترک‌ها با توجه به واقعیت جدید و مبارزه با جدائی‌طلبی خیالی کرده‌های سوریه، سرزمین‌های اشغالی شمال جمهوری عربی سوریه را ترک نخواهد کرد.

با همه این‌ها می‌شد کنار آمد، اگر ترکیه در شرایط فعلی که فشار جهانی بر مسکو به توسعه تجارت و ترانزیت موازی کالا از کشورهای ثالث به روسیه ادامه می‌داد. با این‌حال، در اوایل سال ۲۰۲۲، پنج بانک بزرگ ترکیه (به ویژه هلک بانک، زیراف بانک، واکیف بانک، دنیز بانک و ایسبانک) به علت ترس از تحریم‌های ثانویه امریکا برای همکاری با روسیه، از پذیرش پرداخت با کارت‌های میر روسی خودداری کردند. در جنوری ۲۰۲۴، بانک‌های ترکیه به طور گسترده از پذیرش پرداخت از سوی شرکت‌های روسی و صادرات ترکیه به روسیه خودداری کردند. با همان انگیزه - تحریم‌های سخت امریکا و اتحادیه اروپایی.

روسیه رسماً درک خود را از مشکلات پیش روی شرکای ترکیه‌ای خود که زیر فشار شدید امریکا قرار دارند، ابراز می‌کند. تقریباً روزانه بسیاری از رسانه‌ها یک عبارت کوتاه را منتشر می‌کنند: «موضوع از سوی وزارت بازرگانی ترکیه رسیدگی می‌شود، مسکو با انقره در حال مذاکره است.» اما این احساس روسیه را بهتر نمی‌کند. زیرا زمان می‌گذرد و وضع در جهت بهتر شدن تغییر نمی‌کند. در نتیجه تجارت در حال افزایش است و جست‌وجو برای شرکای جایگزین (برای مثال ایران یا کشورهای عربی خلیج فارس) اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. چنان‌که روزنامه اورآسیا خاطر نشان می‌کند: «روسیه باید به سرعت جایگزینی برای آنچه ما از ترکیه و از طریق ترکیه دریافت می‌کنیم، پیدا کند، زیرا آن‌ها بزودی با این مشکل مواجه خواهند شد. اما این یعنی دوست ناصداق با دشمن تفاوت چندانی ندارد.»

معلوم می‌شود که ترکیه در حال پیوستن به تحریم‌های اقتصادی و مالی علیه روسیه است، چه اجباراً و چه داوطلبانه، از دستورات ایالات متحده پیروی می‌کند. در همین حال، دوگو پرنیچک، رهبر حزب «وطن»، حزب اپوزیسیون ترکیه خاطر نشان می‌کند: «دولت روسیه قیمت‌های مطلوب و تضمین فروش انرژی را به ترکیه ارائه می‌دهد. علاوه بر این، ترکیه به عنوان پلی برای صادرات انرژی روسیه عمل می‌کند و پروژه‌های سرمایه‌گذاری بسیار مهمی در دستور کار دولت قرار دارد. تسلیم شدن دولت در برابر فشارهای امریکا اعتماد همسایگان ترکیه، به ویژه روسیه را، که امنیت انرژی ما به آن وابسته است، تضعیف می‌کند.»

هرچند پرنیچک اوردغان نیست، سخنان او تفاوت چندانی ایجاد نمی‌کند و هیچ‌چیز در سیاست دولت ترکیه تغییر نمی‌کند. افزون بر این، نه تنها هیچ دست‌آورد ویژه‌ای از نظر تلاش‌های میانجی‌گری انقره بین مسکو و کییف دیده نمی‌شود، بلکه طرف تُرک همچنان از تمامیت ارضی اوکراین در مرزهای ۱۹۹۱ بدون در نظر گرفتن واقعیت‌های میدانی و منافع روسیه، حمایت می‌کند.

مشهور است که دیوید سراهامیا، رهبر حزب حاکم «خادم مردم» اوکراین اعتراف کرد که این رئیس دولت بریتانیا، بوریس جانسون، بود که در سال ۲۰۲۲ با پایان دادن به درگیری نظامی اوکراین-روسیه، در ازای بی‌طرفی اوکراین و امتناع کییف از پیوستن به ناتو (در امتداد خطوط فنلاند پس از جنگ جهانی دوم)، مخالفت کرد. اما امروز اردوغان بار دیگر آمادگی خود را برای آغاز مذاکرات استانبول اعلام می‌کند. ولی وقتی خود اردوغان در دیدار با ولادیمیر زلنسکی، پیش از جلسهٔ ناتو در ویلنیوس در جولای ۲۰۲۳، ایدهٔ عضویت اوکراین در ناتو را تأیید می‌کند، دیگر چه چیزی در موضع انقره تغییر کرده است؟

دیپلماسی ترکیه به طور فزاینده‌ای به دوران تضادهای گذشته متمایل شده است و نمی‌تواند مبنائی برای دوستی محکم بین دو کشور باشد.

ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه اخیراً ترکیه را قابل اعتمادترین شریک انرژی خود خواند و به عملکرد پایدار خط لولهٔ گاز ترک استریم اشاره کرد. در ترکیه این نظر رهبر روسیه با شور و شوق پذیرفته شد و آن‌را تاریخی خواندند. با این‌حال، غیر از بخش انرژی، مشارکت دو کشور را نمی‌توان نمونه نامید و مشکل پرداخت‌ها ممکن است منجر به کاهش مشارکت در انرژی شود که در درجهٔ اول بر امنیت انرژی خود ترکیه تأثیر منفی خواهد گذاشت. روسیه به ضرر خود فرآورده‌های نفتی را به صورت رایگان در اختیار ترک‌ها قرار نخواهد داد ...

برگرفته از: نیو ایسترن آوتلوک

منتشر شده در تاریخ: ۲۳ مارچ ۲۰۲۴